

میناب، پر از قصه‌هایی که باید روایت شوند

طین همتی

گزارش روز

در لایه لای صفحات تاریخ، گاه به نقاطی می‌رسیم که اندوه و حماسه با یکدیگر گره می‌خورند. فاجعه میناب و پرواز معصومانه کودکانی که در خون خود غلتیدند، یکی از همین ورق‌های تلخ اما فراموش‌نشدنی است. بغض آن روزها، رگه‌وار بندمی آورد و حالا هنر به میدان آمده است تا راوی این زخم التیام‌نیافته باشد. در همین راستا، رویداد فرهنگی هنری «روایت وطن» در مشهد، بهانه‌ای شد تا بار دیگر به تماشای این مظلومیت بنشینیم.

این رویداد با مشارکت انجمن سینمای جوان و موسسه فرهنگی شهرآرا با محوریت پاسداشت خون شهدای میناب برگزار شد. میزبان رونمایی از مستند تأثیرگذار «شنا در غم»، تازه‌ترین اثر مؤسسه شهرآرا به کارگردانی سلمان نظامت و فرید اصغریان بود، برنامه‌ای که در آن علاوه بر این مستند، از هشت اثر کوتاه و مستند دیگر با موضوع شهدای میناب، از تولیدات فیلم‌سازان جوان، پرده برداری و تقدیر شد و با برگزاری نشست تخصصی، فیلم‌سازی برای وطن»، درباره رسالت هنر در زنده نگه داشتن یاد و خاطره کودکان فاجعه میناب و قهرمانان این آب و خاک، بحث و تبادل نظر شد. آنچه در ادامه می‌خوانید، گزارشی است از این گردهمایی هنری و ادای دین سینماگران به وطنی که هرگز فرزندانش را از یاد نمی‌برد.

● «روایت‌های برهنه» در غبار فراموشی

امیراطهر سهیلی، فیلم‌ساز مشهوری، معتقد است که ۱۶۸دانش‌آموز جان‌باخته در فاجعه میناب، ۱۶۸داستان ناگفته‌اند که به دلیل فقدان روایت مردمی و مانع‌تراشی‌های اداری، در حمال فرورفتن در کام فراموشی هستند. حقیقت فاجعه میناب، خود به اندازه کافی تکان‌دهنده و عریان است و باید از روایت‌های سانس‌مآنانا با تزیینی پرهیز کرد.

او با اشاره به قصه‌هایی که از خانواده‌های داغدار شنیده است، از کودک کلاس اولی که واژه «غایب» را به اشتباه «قایق» تلفظ می‌کرد و هرگز از مدرسه برگشت، تا هدیه نقاشی ساعت که کودکی برای پدرش کشیده بود و تختی که دست نخورده باقی ماند، تأکید کرد، این قصه‌ها به قدری دردناک و عریان هستند که فیلم‌ساز، تنها باید امانت‌دار باشد و آن‌ها را بی‌واسطه ثبت کند. بزرگ‌ترین مظلومیت جان‌باختگان، این است که راویان مستقلی ندارند و هرگونه تلاش برای آرایش این داستان‌ها، خیانت به عمق رنج خانواده‌هاست.

این فیلم‌ساز با اشاره به حضور میدانی خود در میناب و لمس عمق فاجعه، از دو پروژه مستقل خود گفت؛ فیلم «۱۰۰ثانیه‌ای «پنجره» (تولید شده با هوش مصنوعی) و مستند «روایت‌کیانا» (حاصل گفت‌وگو با بازماندگان است). او بیان کرد: هم اکنون بیش از چهار ترابایت (اراش یا فیلم خام) از مصاحبه‌های میدانی و بیش از ۱۵۰فایل صوتی از کلاس‌های مجازی درسی قربانیان در اختیار دارد؛ آرشییوی که سندی تکان‌دهنده از زندگی و رؤیاهای این کودکان است و ضرورت تدوین و انتشار فوری آن را دوچندان می‌کند. قطعا در چنین شرایطی، نیاز به فیلم‌های طولانی نیست، بلکه ثبت دقیق و سریع روایت‌های انسانی در اولویت قرار دارد.

وقتی مجوز بر انسان، اولویت می‌یابد

سهیلی یکی از موانع اصلی ثبت ابعاد مختلف این فاجعه را ساختارهای بسته و وابستگی روایت به بودجه‌های دولتی و تأییدیه‌های سازمانی می‌داند. او با انتقاد از فرایندهایی که در آن اخذ یک مجوز یا تأییدیه برای ثبت حقیقت، ماه‌ها به طول می‌انجامد، گفت: وقتی ما در صف انتظار برای دریافت مهر فلان ارگان یا حمایت فلان مؤسسه ایستاده‌ایم، روایت‌های جعلی و جایگزین، فضا را پر می‌کنند. فیلم‌ساز برای ثبت واقعیت با سد اولویت‌های سازمانی روبه‌رو می‌شود که مانع از دیده شدن ابعاد واقعی فاجعه است. اگر چرخه روایتگری توسط خود هنرمند و به صورت خودجوش و مستقل از ساختارهای دولتی پیش نرود، حق مطلب درباره جان‌باختگان ادا نخواهد شد.

این فیلم‌ساز ضمن دعوت از فیلم‌سازان برای ورود بدون ترس به میدان روایتگری، تأکید کرد، سینمای مستند نباید منتظر حمایت‌های دولتی بماند. فیلم‌ساز باید به موقع وارد میدان شود، کارش را انجام دهد و روایت مردم را پیش از آنکه به فراموشی سپرده شود، ثبت کند؛ زیرا تأخیر در این امر، به معنای نادیده

حسین مسگرانی، مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی، در گفت‌وگو با شهرآرا، با اشاره به جایگاه راهبردی فیلم کوتاه در بدنه سینمای کشور، این حوزه را مهم‌ترین بستر برای

کادرسازی و پرورش نسل جدید فیلم‌سازان دانست و ضمن تمجید از هم‌افزایی انجمن سینمای جوانان ایران (دفتر مشهد) و مؤسسه فرهنگی شهرآرا در سامان‌دهی این برنامه، اظهار کرد: ایجاد بستر مناسب برای ارکان اثری که با محوریت رویدادهای ملی همچون جنگ دوازده روزه، جنگ تحمیلی سوم و حادثه دردناک میناب توسط هنرمندان جوان مشهد و استان تولید شده است، مصداق بارز حمایت

گرفتن حقیقت است.

● سفری به جنوب و تولد مستند «شنا در غم»

سلمان نظامت یزدی، کارگردان مستند «شنا در غم» که در رویداد هنری «روایت وطن»، اثر مشترکش با فرید اصغریان، کاری از مؤسسه فرهنگی شهرآرا، رونمایی شد، درباره روند شکل‌گیری این مستند اظهار کرد: در اردبیهشت، به همراه جمعی از همکاران مؤسسه فرهنگی شهرآرا سفری به میناب داشتیم؛ سفری که ثمره آن، تولد مستند «شنا در غم» است؛ اثری متشکل از هفت روایت متفاوت از شهدای دانش‌آموز مدرسه شجره طیبه میناب. او با اشاره به روند شکل‌گیری این اثر افزود، کار میدانی ما از همان اردیبهشت با نگاهی خبری آغاز شد و در تیر و مرداد، با تمرکز بر مستندسازی ادامه پیدا کرد. البته در بخش‌هایی مانند اصلاح رنگ، دوستان دیگری ما را همراهی کردند. این مستند برپایه آرشییوی کامل و بی‌پرده از وقایع تلخ ساخته شده است. اثر ما، روایتگر خاک سپاری‌ها، لحظه اصابت موشک، غیبت آدم‌ها و آن لحظات دشواری است که بخشی از

عکس: سعید گل‌آشتی‌شوراز

مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی:

فیلم کوتاه، مهد پرورش استعداد‌های سینمایی است

هوشمندانه از تولیدات بومی است. مسگرانی با تأکید بر اینکه فیلم کوتاه فراتر از یک مدیوم مستقل، همواره بهترین سکوی پرتاب برای ورود به سینمای حرفه‌ای بوده است، افزود: اگرچه در ادبیات هنری مرسوم است که تئاتر را مادر سینما می‌دانند، واقعیت ملموس‌تر این است که کارنامه اکثر فیلم‌سازان ترازاول سینمای ایران، نشان می‌دهد که آن‌ها لقفبای تصویر و روایتگری را از فیلم کوتاه آغاز کرده‌اند. مسیر طبیعی بسیاری از نخبگان سینمایی ما از فیلم کوتاه به سمت مستند و در نهایت سینمای بلند ترسیم شده است. لذا سرمایه‌گذاری در این حوزه، سرمایه‌گذاری برای آینده سینمای کشور است.

مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان در ادامه، به

به و گفته او، پادشاه کارشان نه در بازخورد‌ها که در همان «مغناطیس عشقی» است که اجازه می‌دهد خس‌های بی‌سروپا هم به دل دریا کشیده شوند. به باور او اربعین اما فراتر از یک مناسک است؛ «تمرین ظهور حضرت صاحب‌الزمان^(ع) است؛ پاره‌های ابر از سراسر دنیا به هم می‌پیوندند تا شکوه عالم تشیع را به رخ جهانیان بکشند. «جلالی با یاد شهدا و رهبر شهید انقلاب، این سفر عاشقانه را به آن‌ها تقدیم می‌کند؛ «جایشان در این مسیر خالی است؛ امیدوارم خدا توفیق شهادت در رکاب امام زمان^(ع) را به ما ارزانی کند؛» او نگاهی فراتر از صحنه نجف دارد، جلالی این نمایش‌ها را تنها یک اجرا نمی‌بیند، بلکه بخشی از یک مأموریت مستمر می‌داند. این فعالیت‌ها، از قلب سالن‌های تئاتر و فضای تخصصی «مؤسسه آیه‌ها» گرفته تا سن اجرای «معراج‌الشهدا»، ریشه دارند. گروه هویت، با تمرکز بر پروژه‌های مذهبی و انقلابی، برنامه‌های خود را به روزهای حساس تقویم انقلابی، از «دهه فجر» تا «دهه پایانی صفر»، پیوند زده است. برای جلالی، نجف تنها یک ایستگاه است؛ مسیری که در ایران با تکیه بر هویت اصیل انقلابی، در بسترهای مختلف، به بازآفرینی شکوه تشیع ادامه می‌دهد.

● **کار در نجف، جنبه بین‌المللی دارد**

نور سرخ بر صحنه می‌تابد و پرده‌های سیاه را به رنگی از دلهره و شکوه درمی‌آورد. کتیبه‌های مرزین به نام حسین^(ع) در پس‌زمینه دیده می‌شوند و بازیگران، با جامه‌های تعزیه، انگار از دل تاریخ به میان زائران آمده‌اند. نمایش که آغاز می‌شود، مرز میان صحنه و تماشاگر از بین می‌رود، هر نگاه، بخشی از روایت کرپلا را دنبال می‌کند و هر حرکت، تلاشی است برای رساندن حسی که در کلمات نمی‌گنجد. مجتبی مقدم، از بازیگران این صحنه است. او که از سال ۱۳۸۹ با عرصه تئاتر گذاشته است، اجرای آیینی را هنری زنده می‌داند، هنری که اگر حس آن درست به مخاطب منتقل نشود، اثر خود را از دست می‌دهد؛

او با تأکید بر پرهیز از شعارزدگی بیان کرد: به نظر من باید با مخاطب، صادقانه و بی‌واسطه روبه‌رو شد. نیازی نیست واقعیت را با تشبیه به اسطوره‌ها یا شخصیت‌های دینی، بزرگ‌تر از آنچه هست، نشان بدهیم. همین‌که نشان بدهیم عروسی، صاحبش را از دست داده، خود به اندازه کافی گویاست. ما نباید چیزی بر آن بیفزاییم؛ چون گاهی همین اضافه‌کاری هاست که به اصل ماجرا آسیب می‌زند و صداقت روایت را کم‌رنگ می‌کند.

● **واکنش سینماگران جوان به فاجعه میناب**

همچنین سید محمد مداح حسینی، مدیر انجمن سینمای جوانان دفتر مشهد، درباره برگزاری این رویداد سینمایی در مشهد بیان کرد: واکنش فیلم‌سازان مشهدی به جنایت میناب در کوتاه‌ترین زمان، رقم خورد و با حمایت مجموعه فرهنگی شهرآرا و پردیس سینمایی اطلس، زمینه‌ای فراهم شد که فیلم‌سازان جوان، پیشکسوت و شناخته‌شده مشهدی، واکنش خود را به این حادثه تلخ و جان‌گذا، از طریق زبان سینماییان کنند. هدف ما این بود که تعهد فیلم‌سازان مشهدی و واکنش سریع آنان به این اتفاق را به تصویر بکشیم. او با اشاره به آثار تولید شده توسط سلمان نظامت یزدی – فرید اصغریان و امیراطهر سهیلی افزود، فیلم‌های این هنرمندان که با حمایت انجمن سینمای جوانان و مجموعه شهرآرا ساخته شده‌اند، آثار موثری هستند و توانمندی فیلم‌سازان مشهدی را نشان می‌دهند. در کنار این آثار، فیلم‌هایی از فیلم‌سازان جوان به نمایش درآمد، هنرمندانی که در ابتدای مسیر قرار دارند و به تازگی در حال یادگیری زبان سینما هستند. ارزش این آثار زمانی بیشتر آشکار می‌شود که بدانیم بسیاری از این جوانان، هزینه تولید فیلم‌هایشان را از پس‌انداز شخصی خود تأمین کرده‌اند و حتی بخشی از وسایل مورد نیازشان را به جای هزینه‌کرد برای خود، صرف ساخت این فیلم‌ها کرده‌اند. مداح حسینی با قadr دانی از تلاش فیلم‌سازان مشهدی گفت: هنرمندان این شهر در ماه‌های اخیر در حوزه رسانه و تولید آثار تصویری بسیار فعال بوده‌اند و شایسته حمایت و توجه بیشتری هستند. امیدواریم با ادامه حمایت‌ها، فیلم‌سازان جوان بتوانند تجربه‌های بیشتری کسب کنند و مسیر خود را با قدرت ادامه دهند.

عکس: سعید گل‌آشتی‌شوراز

هنرمندان مشهدی از اجراهای نمایش آیینی خود در نجف می‌گویند

خویش را به دست او سپرده‌ایم

عکس: محمد علی‌رضا شوریان

ایستگاه هنر

رضا ریاحی^(۱) پرده‌ای بر زمین موکب شهرداری مشهد در نجف گسترده می‌شود و از میان شلوغی زائران، گروهی گردهم می‌نشینند. راوی داستان، فرزند زعفر جنی است که به «روایت طف» (در کتاب صوتی «روایت طف» ، واقعه کرپلا را دیده است و حالا برای کودکانش روایت می‌کند. به محض شروع، خیمه‌ای ذهنی برافراشته می‌شود، تعزیه خوانی بالا می‌گیرد و عاشورا در چند بیت کهنه، از پس قرن‌ها دوباره جان می‌گیرد. این نمایش آیینی، محصول تلاش گروه هنری «هویت» است که در مشهد، حسینیه‌ای بسیار کوچک به نام «موکب هنری هویت» برای خودشان دست و پا کردند و امسال، دومین سال اجرای خود در ایام اربعین را پشت سر می‌گذارند. مدیرگروه، حامد جلالی، باور دارد که کارگردان اصلی این صحنه نیست.

که به روایت طف، کرپلا را به چشم دیده است و حالا برای فرزندان‌ش روایت می‌کند. با چند جمله کوتاه، تعزیه خوانی بالا می‌گیرد، خیمه‌ها، نیزه‌ها و آتش، بی‌آنکه صحنه سنگینی باشد، از ذهن تماشاگر سر

● **کارگردان، حسین^(ع) است**

بوی آتش و شور زائران، موکب را پر کرده بود، اما صدای نخستین ابیات راوی بود که غوغای آن را خواباند. راوی همان «پسر زعفر جنی»، رئیس اجنه شیعه است